

La immigració estrangera a Catalunya: una perspectiva demogràfica

Cristina Guisande* | cguisande@idescat.cat

VISTA PRÈVIA

En poc més de cent anys, Catalunya ha passat de tenir prop de dos milions d'habitants el 1900 a superar els set milions a dia d'avui. Un creixement poblacional que en bona part s'explica per les onades migratòries de la dècada de 1920 i la dels anys 60 i 70 les quals, amb persones procedents majoritàriament de l'interior de la península, ens ajuden a construir la Catalunya dels «sis milions». Però ja han passat 20 anys des que aquell eslògan va fer fortuna. I de fet, amb l'arribada de nous veïns procedents d'arreu del món el país ja ha començat a caminar cap a la Catalunya dels vuit milions. Però qui són? D'on vénen? On viuen? A què es dediquen els nous nousvinguts? Aquestes són algunes preguntes que s'intenten respondre en el present article per tal d'entendre millor la societat que ens envolta.

Introducció

La població catalana inicia la dècada de 1990 amb unes taxes de creixement força moderades, al voltant de l'1% i un nombre d'habitants pròxim als sis milions. Al llarg de la primera meitat de la dècada manté aquesta trajectòria per a iniciar, a partir de 1995, un ascens marcat pel pas d'un augment de gairebé 5.000 habitants per any, a un de 30.000 fins el 2000. Aleshores, el conjunt de la població entra en un període d'augment més intens que porta el nombre d'habitants a prop dels set milions el 2005, segons les estimacions de l'Idescat. Un factor rellevant en l'explicació d'aquest canvi ha estat el pes creixent d'un saldo migratori de signe positiu, fruit de l'arribada d'un nombrós contingent de població estrangera, aproximadament un milió de persones.

L'objectiu d'aquestes planes és analitzar aquesta població per tal d'obtenir una radiografia demogràfica

* Àrea de Producció d'Estadístiques Demogràfiques de l'Idescat

Mai en la història recent s'ha assistit a un increment tan significatiu de població nouvinguda. Des del 2000 fins al 2009 la població estrangera es multiplica per 6,5

dels nouvinguts. Es tracta d'un exercici adreçat a respondre algunes de les preguntes bàsiques que un fenomen d'aquestes característiques origina: d'on vénen, com són, on resideixen i què fan. Així, les properes pàgines s'estructuren al voltant de quatre apartats. El primer presenta els trets bàsics de l'evolució recent i l'origen de la població estrangera resident a Catalunya, el segon descriu les seves pautes de distribució territorial, el tercer analitza el seu perfil demogràfic i el quart, tracta els seus nivells educatius i l'activitat econòmica. A tall de conclusió, aquest article es clou amb una sèrie d'observacions sobre les conseqüències, a curt i a llarg termini per a la pròpia dinàmica de la població de Catalunya, de la immigració estrangera arribada en els darrers anys.

Però abans d'iniciar aquesta panoràmica, cal recordar algunes de les dificultats específiques de l'estudi de les migracions. En el cas de les migracions internacionals, no hi ha disponible un registre estadístic de la mateixa natura que, per exemple, el que existeix per a naixements i defuncions. Això comporta que sovint, com ara en aquest article, allò que s'estudia són els estocs de població de nacionalitat estrangera com una aproximació a la població immigrant provinent de l'estranger. És a dir, el conjunt de dades analitzades només fan referència als residents a Catalunya que no tenen la nacionalitat espanyola i en conseqüència, s'exclouen les naturalitzacions, però en canvi, es tenen en compte tots aquells que mantenen

la seva condició d'estranger resident malgrat que no han estat, de fet, immigrants.¹

Per fer aquest treball hem utilitzat dues fonts, el Padró municipal d'habitants entre 2000 i 2009² i l'Enquesta Demogràfica de 2007.³ El Padró registra les persones al municipi on tenen fixada la seva residència, i dona informació sobre l'edat, el sexe, la nacionalitat i el lloc de naixement. Si bé aquesta font pot estar sobreestimada com a resultat de tots aquells individus que no s'han donat de baixa en marxar del territori espanyol, en canvi, té l'avantatge d'incloure-hi el conjunt dels immigrants encara que no disposin de la documentació adient per a residir al país. D'altra banda, l'Enquesta Demogràfica de 2007 serveix

1 Quan s'aplica el terme *estranger* es fa referència a un concepte jurídic: la nacionalitat, sense tenir en compte un canvi del lloc de residència. El criteri de nacionalitat és utilitzat més freqüentment als països europeus com a mesura aproximada de la immigració estrangera tot i saber les limitacions que presenta, ja que no tots els estrangers han realitzat una migració, i queden fora d'aquesta comptabilitat els naturalitzats que també han estat immigrants. De la mateixa manera, la principal dificultat estadística deriva de la proporció de població estrangera que no es troba registrada, que correspon no només a les persones indocumentades procedents majoritàriament de països del Tercer Món, sinó també dels estrangers de la Unió Europea que resideixen al país sense empadronar-se. Malgrat les limitacions assenyalades, la població estrangera es converteix en una de les dades més fiables per aproximar-nos al fenomen migratori, sempre tenint en compte que són estocs de població i no fluxos migratoris, i que les característiques o atributs de la població que proporcionen es refereixen al moment en què es fan els recomptes i no pas al moment de la migració.

2 *Padró municipal d'habitants. Període 2000 – 2009*. Consultable a través de l'Idescat

3 **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Enquesta demogràfica 2007*. Barcelona, 2007.

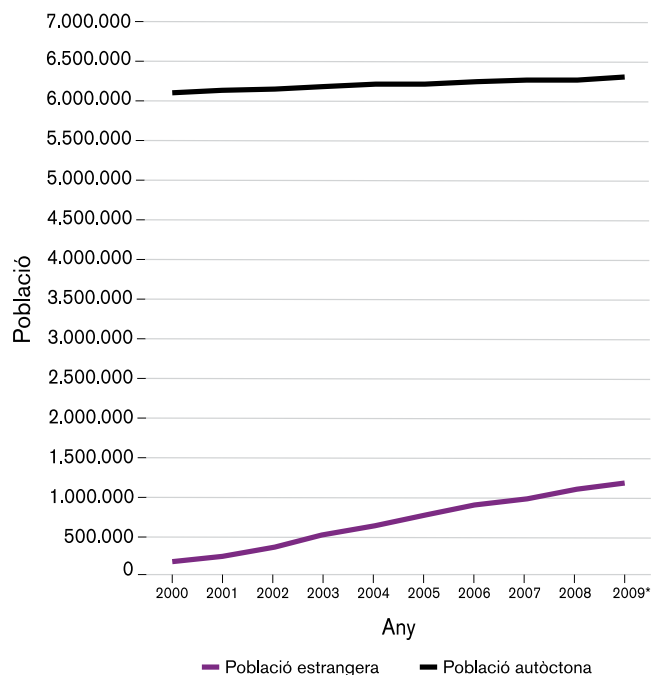
Els efectes dels processos de regularització més la intensificació dels fluxos en un moment d'expansió de l'economia catalana han influït en el creixement dels estocs d'estrangers

per complementar les característiques demogràfiques i socials i conèixer, així, el seu comportament.

Evolució i origen de la població estrangera resident a Catalunya

L'evolució experimentada per la població estrangera no té precedents al nostre país. Mai en la història recent s'ha assistit a un increment tant significatiu d'aquest col·lectiu. Des del 2000 fins al 2009⁴ la població estrangera es multiplica per 6,5. Així, els 181.590 residents de principis de segle, avui són 1.184.192. Any rere any, el nombre d'estrangers no ha deixat de créixer, tot i que amb magnituds diferents. Els efectes dels processos de regularització més la intensificació dels fluxos en un moment d'expansió de l'economia catalana han influït en aquest procés. D'acord amb les dades del Padró d'habitants, hi ha anys en els quals els increments absoluts registrats superen les 160.000 persones. Per tal d'avaluar aquestes magnituds, s'ha representat en el gràfic 1 les trajectòries experimentades per la població catalana i l'estrangera durant el període 2000-2009. El gràfic, amb una escala que permet llegir els increments en el nombre d'habitants en termes proporcionals, evidencia la tendència seguida per aquestes dues poblacions en aquest període. Fins al

GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ. CATALUNYA. 2000-2009.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

⁴ En aquest apartat s'utilitza la dada provisional de 2009.

TAULA 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ. CATALUNYA. 2000-2009.

	Total	Població catalana	Població estrangera	% d'estrangers
2000	6.261.999	6.080.409	181.590	2,90
2001	6.361.365	6.104.045	257.320	4,05
2002	6.506.440	6.124.420	382.020	5,87
2003	6.704.146	6.161.138	543.008	8,10
2004	6.813.319	6.170.473	642.846	9,44
2005	6.995.206	6.196.302	798.904	11,42
2006	7.134.697	6.220.940	913.757	12,81
2007	7.210.508	6.238.001	972.507	13,49
2008	7.364.078	6.260.288	1.103.790	14,99
2009(*)	7.475.420	6.291.228	1.184.192	15,84

(*) Dada provisional

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

La desacceleració del creixement de la immigració arrel de la crisi econòmica s'ha vist compensada pels processos de reagrupament familiar

2004, els estrangers experimenten augments dels seus efectius de l'ordre del 40 i el 50%. A partir d'aquella data, entren en una etapa d'alentiment. Aquesta desacceleració observada en el seu creixement correspon al final del cicle d'expansió econòmica experimentada fins al 2007. Les noves incorporacions són quantitativament menors i molt probablement relacionades amb els processos de reagrupament familiar. Al 2009⁵ s'atorguen 71.852 permisos de residència per aquest motiu.

En aquest context, l'evolució seguida per la població catalana ha estat força diferent. El gràfic mostra com els seus increments han estat d'una magnitud menor i de fet, en la mateixa trajectòria horitzontal reflecteix una situació gairebé d'estancament. Sense comptabilitzar el col·lectiu d'estrangers, la població catalana avui dia romanria en els sis milions d'habitants de 1990. Com a lògica conseqüència d'aquestes velocitats de creixement diferenciades dels dos col·lectius, el pes relatiu dels estrangers dins del conjunt de la població no ha deixat d'incrementar-se al llarg de tots aquests anys. Així, ha passat del 2,9% que representen el 2000, segons les darreres dades, al 16% del conjunt de la població total –veure taula 1.

Una de les característiques que ha acompanyat la intensificació dels fluxos migratoris descrita fins ara ha estat la diversificació de les procedències. Aquest canvi ha

donat com a resultat un estoc de població més heterogènia quant als orígens. A l'actualitat, entre els residents estrangers hi tenim representats més d'un centenar de països. Les varietats de nacionalitats i el seu pes relatiu s'han vist modificades en aquests darrers deu anys.

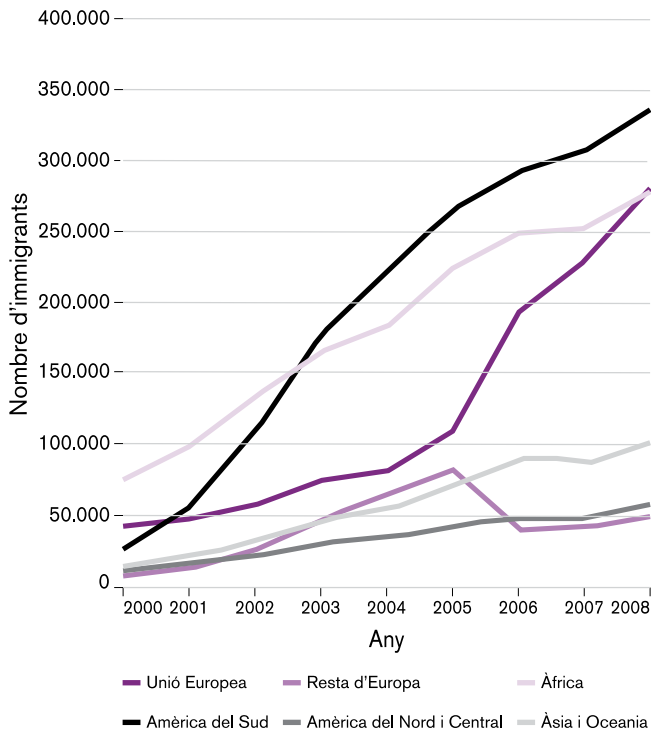
Les principals àrees d'origen dels nous arribats són Àfrica i Amèrica Llatina, però també s'ha de destacar la incorporació dels països de l'est d'Europa i d'Àsia central i oriental. Totes aquestes àrees de procedència han incrementat notablement la seva presència a Catalunya al llarg d'aquest període –veure gràfic 2 i taula 2. Però, si un grup migratori ha pres protagonisme ha estat el llatinoamericà, amb un creixement espectacular del seu estoc de residents en multiplicar per dotze els efectius existents el 2000, quan són de 26.930 habitants, tot superant en nombre a la població d'origen africà. En aquest procés destaquen l'increment dels fluxos provinents d'Equador, Bolívia, Colòmbia i Argentina. Molt probablement, la intensificació d'aquest corrent migratori cal interpretar-la com a conseqüència dels deterioraments de la situació econòmica en aquests països a començaments del segle XXI. Ara bé, també pot ser resultat de l'existència de fortes xarxes de suport al procés migratori o fruit de les possibles influències de les vinculacions històriques i culturals que poden haver condicionat la decisió final de migrar.

El creixement dels estrangers d'origen africà ha estat més moderat que el dels llatinoamericans. Però cal destacar que als residents originaris del nord d'Àfrica i del

⁵ Dada de setembre de 2009.

Amb el temps la migració continua per inèrcia ja que els migrants atrauen a altres migrants, més enllà de les expectatives reals d'un millor nivell de vida

GRÀFIC 2. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA SEGONS PROCEDÈNCIA. CATALUNYA. 2000-2008

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

Magrib, s'incorporen també aquells d'origen subsaharià, encara que amb un pes dins del total notablement més modest. L'evolució del estrangers procedents de la Unió Europea (UE), està marcada pels diferents canvis derivats del seu procés d'ampliació. La incorporació dels països del centre i est d'Europa ha provocat un fort increment dels seus nacionals els darrers anys. El cas més destacat és el corresponent a la població romanesa. Pel que fa al cas dels asiàtics, les nacionalitats que més han augmentat la seva presència són les originàries del centre i orient d'aquell continent, especialment la xinesa i la pakistanesa.

La conjunció d'aquest doble procés –augment en el nombre d'immigrants i diversificació dels seus orígens geogràfics– ha tingut com a conseqüència canvis en la jerarquia del pes demogràfic de les diferents comunitats –veure taula 3. Així, al 2000, els cinc primers països del rànquing de nacionalitats concentren el 53% de la població estrangera de Catalunya mentre que el 2008 representen el 44%. En aquest nou escenari, la comunitat marroquina és la més nombrosa –209.700 habitants–, tot i que en termes relatius ha perdut importància. El 2000, la tercera part de la població estrangera és marroquina però vuit anys més tard només representa la cinquena part del total. El segon lloc, l'ocupa la immigració natural de Romania, col·lectiu amb uns dels increments més notables, en passar dels 579 residents a començaments del període que fem referència als 88.078 empa-

TAULA 2. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA SEGONS PROCEDÈNCIA. CATALUNYA. 2000-2008.

	Unió Europea	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
2000	43.353	7.607	76.216	13.108	26.930	14.376	181.590
2001	48.986	13.915	99.672	17.314	56.566	20.867	257.320
2002	59.253	26.695	133.537	22.530	109.334	30.671	382.020
2003	75.915	47.413	165.105	30.349	177.355	46.871	543.008
2004	82.527	64.229	184.496	34.845	222.051	54.698	642.846
2005	109.606	82.355	224.383	43.027	266.054	73.479	798.904
2006	192.949	41.046	248.753	48.458	292.784	89.767	913.757
2007	230.707	43.035	253.016	49.655	308.052	88.042	972.507
2008	282.046	49.432	278.129	57.427	335.678	101.078	1.103.790

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

Sense comptabilitzar el col·lectiu d'estrangers, la població catalana romandria en els sis milions d'habitants. El 2000 representen un 2,9% del conjunt de la població i avui, un 16%

dronats el 2008. La ja esmentada creixent presència de llatinoamericans ha fet guanyar posicions a aquest grup en el rànquing de països més representats. D'aquesta manera, han acabat per desplaçar a països europeus com França i Alemanya, que havien mantingut un pes rellevant dins del conjunt de la població estrangera establerta a Catalunya. Dins del països de la UE, és Itàlia qui manté la primera posició entre les nacionalitats més representades. L'increment significatiu que ha experimentat en aquest darrer decenni pot explicar-se en bona part per la població d'origen argentí que ha recuperat la nacionalitat dels seus avantpassats –emigrants italians del segle XIX i XX– i que s'han instal·lat al país dins del corrent migratori llatinoamericà. Cal observar que el 29% dels italians residents a Catalunya han nascut a l'Argentina.

La distribució territorial de la població estrangera a Catalunya

Una de les característiques del comportament migratori és la seva desigual incidència territorial al nostre país. Les desigualtats espacials en les oportunitats econòmiques, socials i culturals, són a la base de l'explicació de les seves pautes de localització. Així mateix, la informació personal que els immigrants establerts envien als parents i amics, i la seguretat i confiança que ofereix arribar a un

lloc on es tenen vincles personals, poden estimular l'encadenament de diversos moviments. És raonable deduir que amb el temps la migració continua per inèrcia per la raó que els migrants atrauen a altres migrants, més enllà de les expectatives reals d'un millor nivell de vida fundat en oportunitats econòmiques.

Des del punt de vista territorial, les comarques més poblades agrupen el major nombre d'estrangers. Al Barcelonès hi viu el 35% de la població estrangera de Catalunya, al Vallès Occidental el 9% i al Baix Llobregat el 8%. En relació al pes relatiu que representen en el total de població, 19 comarques superen el valor mitjà de Catalunya, que és del 15%.⁶ La zona litoral, es configura com a centre d'atracció de la localització dels estrangers, així com els territoris més lligats a l'activitat agrària, de manera especial a les comarques lleidatanes –veure mapes 1 i 2.

Des d'una anàlisi dels municipis segons la seva dimensió, es comprova que la tendència dels estrangers és a concentrar-se en localitats de més de 50.000 habitants però amb marcades diferències segons el país de procedència. Per exemple, els sud-americans i els asiàtics mostren una localització accentuadament urbana, mentre que els africans presenten una distribució més equilibrada amb una presència significativa en els municipis entre 5.000 i 10.000 habitants. Com s'ha mencionat anterior-

⁶ Encara no està disponible la informació desagregada per municipis pel 2009. Per aquesta raó, les dades corresponen al 2008.

TAULA 3. POBLACIÓ ESTRANGERA SEGONS PAÏSOS. CATALUNYA. 2008.

	Població	% Respecte el total de població estrangera	% Acumulat
Marroc	209.007	18,94	18,94
Romania	88.081	7,98	26,92
Equador	80.995	7,34	34,25
Bolívia	60.801	5,51	39,76
Colòmbia	46.287	4,19	43,96
Itàlia	43.727	3,96	47,92
Xina	38.890	3,52	51,44
Argentina	35.234	3,19	54,63
França	33.500	3,03	57,67
Perú	32.713	2,96	60,63
Pakistan	28.607	2,59	63,22
Brasil	25.746	2,33	65,55
Alemanya	22.943	2,08	67,63
Regne Unit	20.666	1,87	69,51
República Dominicana	19.383	1,76	71,26
Xile	16.474	1,49	72,75
Senegal	16.151	1,46	74,22
Uruguai	16.033	1,45	75,67
(...)			
Total	1.103.790	100,00	

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

Les principals àrees d'origen dels nouvinguts són Àfrica i Amèrica Llatina, però també els països de l'est d'Europa i d'Àsia central i oriental. En total hi ha representats més de 100 països

ment, les causes d'aquest comportament tenen a veure amb els sectors econòmics als quals s'incorporen els estrangers, i els efectes de les xarxes migratòries. De tota manera, cal observar que el patró d'assentament territorial de la població nativa no s'ha vist afectat pel procés de distribució espacial de la població estrangera.

El perfil demogràfic dels estrangers

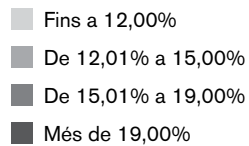
El que podríem anomenar fotografia estadística del resident estranger a Catalunya mostra una persona jove, en edat activa i de sexe masculí. En efecte, la distribució per edats d'aquesta població destaca per l'elevada freqüència d'habitants d'entre els 25 i 34 anys, que representen el 32% del total –veure gràfic 3. Aquest nombre disminueix ràpidament després dels 40 anys i, particularment, per damunt dels 50 anys. L'edat mitjana de la població estrangera és de 30,5 anys mentre que per a la població catalana és de 41 anys. Darrerament s'ha produït un notable increment en el nombre de menors de 15 anys com a conseqüència dels processos de reagrupament familiar i dels naixements haguts en les famílies immigrades. Però aquest augment no ha restat importància als grups joves actius, entre els 15 i els 44 anys, que concentren el 69% de la població estrangera. Finalment i com ja s'ha observat, la distribució d'aquests habitants segons sexe resulta clarament favorable als homes, atès que aquests superen

numèricament a les dones, amb una ràtio de 121 homes per cada 100 dones.

Però aquest perfil demogràfic dels nouvinguts amaga situacions molt diferents segons l'àrea geogràfica de procedència –veure gràfic 4. Així, la piràmide de la població originària de la UE, resulta més envellida, amb un 5% de la població major de 65 anys. La corresponent a la població africana destaca per un fort desequilibri entre sexes amb una ràtio de masculinitat de 182 homes per cada 100 dones, i una composició per edats extremadament jove. En l'estructura demogràfica dels habitants procedents d'Amèrica del Nord i del Sud destaca la concentració dels efectius en edats actives centrals –entre els 25 i els 40 anys– on la proporció de dones supera lleugerament a la dels homes. Finalment, la població asiàtica presenta una piràmide amb una composició majoritàriament masculina, conseqüència que el nombre d'homes duplica al de dones.

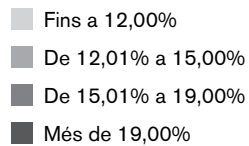
Moltes d'aquestes diferències en la distribució de la població estrangera per sexe són el resultat d'estratègies migratòries diverses. La notable masculinització dels residents d'origen africà, pot estar relacionada amb el treball en l'agricultura i la construcció; mentre que la major feminització dels procedents d'Amèrica del Sud, on han estat les dones les impulsores del procés migratori, ha estat fruit de les demandes de treball en el sector serveis, especialment en allò relatiu a les feines domèstiques. També, en alguns grups, la població femenina només mi-

MAPA 1. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA PER COMARQUES. CATALUNYA. 2008

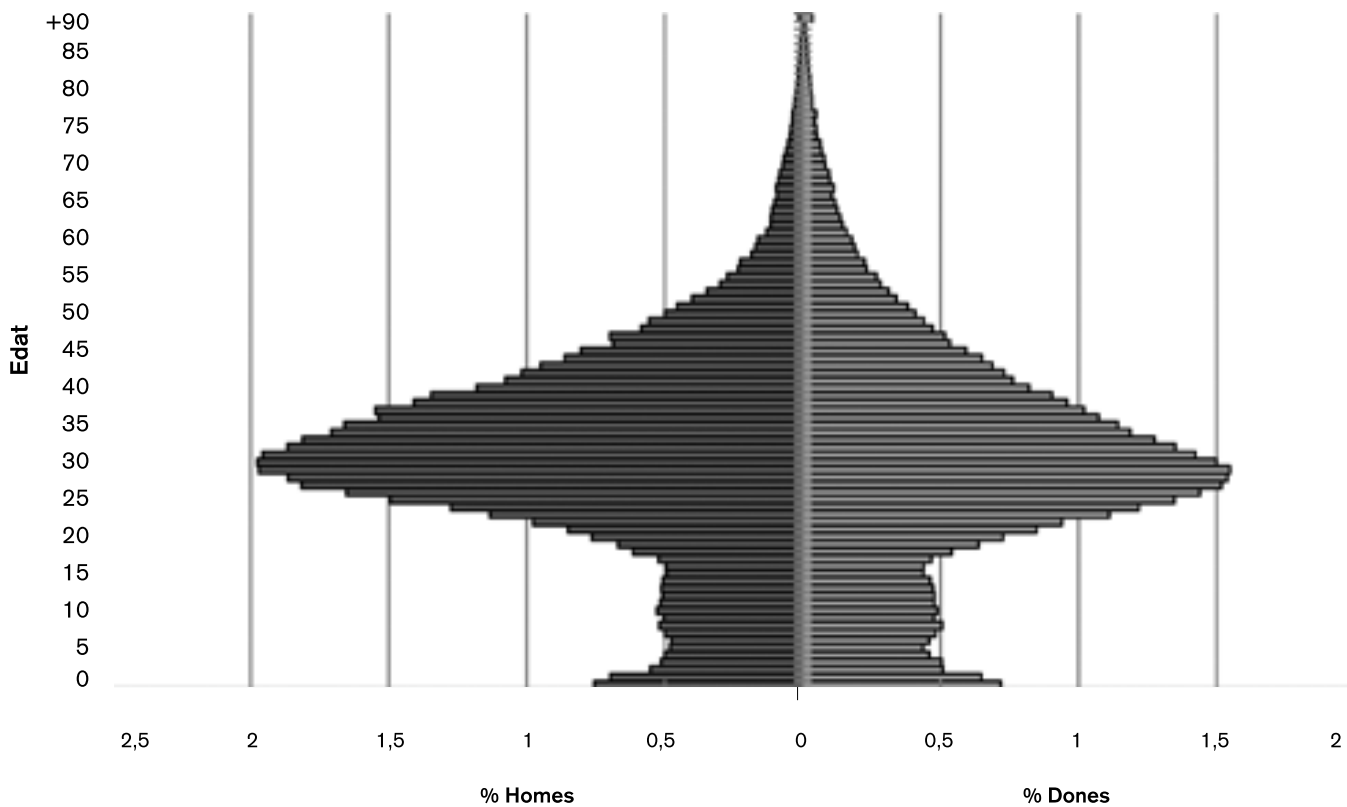
Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

MAPA 2. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA PER MUNICIPIS. CATALUNYA. 2008

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

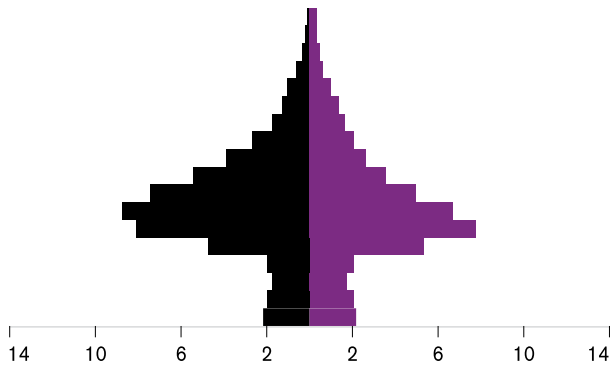
GRÀFIC 3. ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA

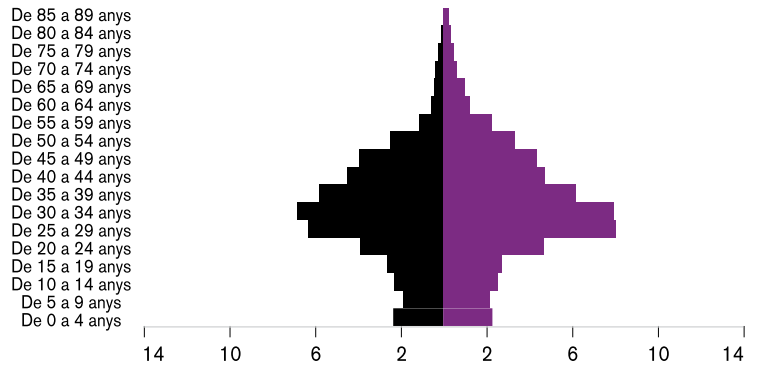
Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

GRÀFIC 4. ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ SEGONS LA SEVA PROCEDÈNCIA. CATALUNYA. 2008

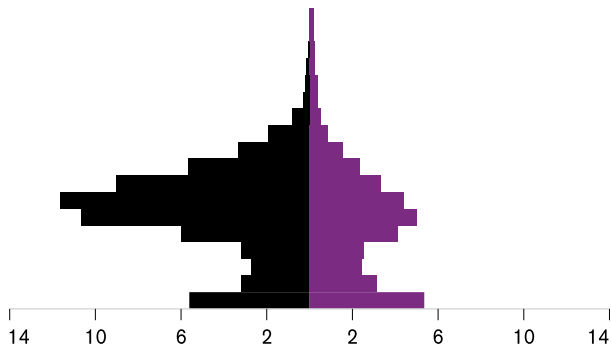
Unió Europea

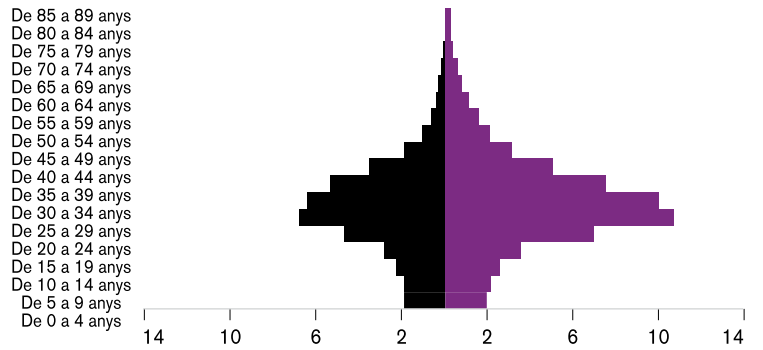
Resta d'Europa

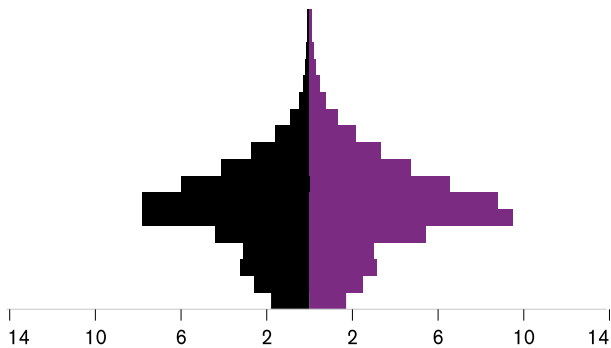
Àfrica

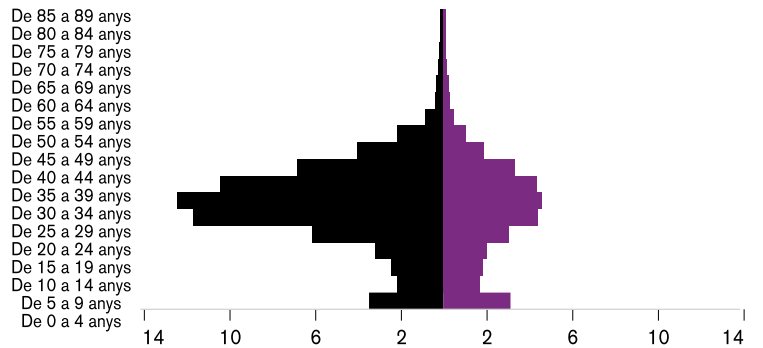
Amèrica del Nord i Central

Amèrica del Sud

Àsia i Oceania

De 85 a 89 anys
De 80 a 84 anys
De 75 a 79 anys
De 70 a 74 anys
De 65 a 69 anys
De 60 a 64 anys
De 55 a 59 anys
De 50 a 54 anys
De 45 a 49 anys
De 40 a 44 anys
De 35 a 39 anys
De 30 a 34 anys
De 25 a 29 anys
De 20 a 24 anys
De 15 a 19 anys
De 10 a 14 anys
De 5 a 9 anys
De 0 a 4 anys

De 85 a 89 anys
De 80 a 84 anys
De 75 a 79 anys
De 70 a 74 anys
De 65 a 69 anys
De 60 a 64 anys
De 55 a 59 anys
De 50 a 54 anys
De 45 a 49 anys
De 40 a 44 anys
De 35 a 39 anys
De 30 a 34 anys
De 25 a 29 anys
De 20 a 24 anys
De 15 a 19 anys
De 10 a 14 anys
De 5 a 9 anys
De 0 a 4 anys

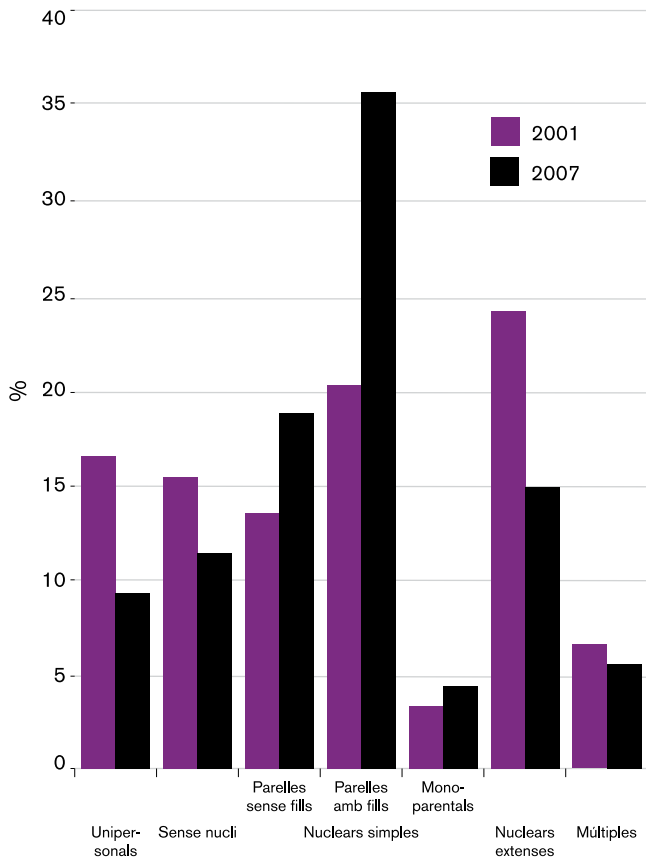
De 85 a 89 anys
De 80 a 84 anys
De 75 a 79 anys
De 70 a 74 anys
De 65 a 69 anys
De 60 a 64 anys
De 55 a 59 anys
De 50 a 54 anys
De 45 a 49 anys
De 40 a 44 anys
De 35 a 39 anys
De 30 a 34 anys
De 25 a 29 anys
De 20 a 24 anys
De 15 a 19 anys
De 10 a 14 anys
De 5 a 9 anys
De 0 a 4 anys

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

■ Homes ■ Dones

Si un grup migratori ha pres protagonisme ha estat el llatinoamericà, amb un creixement espectacular del seu estoc de residents en multiplicar per dotze els efectius existents el 2000

GRÀFIC 5. EVOLUCIÓ DE LES LLARS D'ESTRANGERS. CATALUNYA 2001 I 2007

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens d'epoblació 2001 i Enquesta demogràfica 2007.

gra en el marc del procés de reagrupament familiar. Per exemple, l'arribada a Catalunya de dones no acompanyades o solteres és molt poc freqüent entre els immigrants de països com el Marroc o Pakistan.

La incidència del tipus de migració, individual o familiar, la seva composició per sexes i les diferents pautes de formació de parelles dins del col·lectiu d'estrangers, condicionen l'estructura per estat civil. Al 2007, dins de la població masculina immigrant el 56% està solter i entre les dones aquest percentatge és del 46%. El seu comportament matrimonial presenta diferències respecte la població autòctona. Els estrangers es casen a edats més joves i més del 23% de les parelles formades dins d'aquest col·lectiu opten per les unions de fet. Quant a les unions mixtes, aquestes representen el 5,5% del total d'unions de Catalunya. Dins d'aquesta modalitat són més freqüents les unions d'homes de nacionalitat espanyola amb dones estrangeres que a l'inrevés.

Les estratègies migratòries solen ser molt diverses. De vegades afecten a un individu, però altres impliquen tota la família. En aquest darrer cas, la migració es produeix de manera esglaonada; primer emigra algun dels seus membres, seguit d'altres per, a la fi, fer-ho la resta. Sovint, s'ha demostrat la importància de les xarxes de parentiu i d'amistat, que actuen com a suport als moviments migratoris i vinculen les societats d'origen amb les de destinació.

Les formes de convivència que adopten els immigrants s'expliquen per aquestes pautes. Moltes de les estruc-

La incorporació dels països del centre i est d'Europa a la UE ha provocat un fort increment dels seus nacionals els darrers anys, especialment de població romanesa

tures familiars reflectides a les estadístiques són formacions en transició fins que té lloc l'assentament definitiu o, en altres casos, finalitzi el reagrupament familiar. Les condicions d'instabilitat o precarietat laboral poden influir en la tendència de la població a agrupar-se per constituir llars sense nucli o complexes. Ara bé, també cal tenir present que les pautes de convivència familiar poden seguir regles diferents de les observades entre la població nativa.

L'evolució experimentada per les llars on viuen les persones de nacionalitat estrangera,⁷ dona compte dels canvis produïts els darrers anys en la composició del fluxos migratoris. Si l'estructura de les llars de 2001 és més representativa dels estadis inicials del cicle migratori, actualment, la composició familiar correspon a una fase més avançada d'aquell, on juga un paper fonamental el reagrupament familiar.

Des del Cens de població de 2001, fins a l'Enquesta Demogràfica de 2007, les llars formades amb estrangers, –veure gràfic 5– experimenten un creixement molt important, triplicant-se fins a representar al 2007 el 15,2% de les llars de Catalunya. La dimensió mitjana de les llars on resideixen els immigrants és de 3,2 persones, superior a la del conjunt del país que és de 2,6. Les llars uni-

personals⁸ i les que no formen nucli familiar –característiques dels primers estadis del cicle migratori– redueixen la seva importància relativa, mentre que s'aprecia un creixement molt significatiu de les llars d'un nucli, especialment en les compostes per fills. Un altre tret característic de les llars d'estrangers és l'elevat grau de complexitat familiar, representada per les llars extenses i múltiples, però que a data de 2007 redueixen el seu pes proporcional en el conjunt de llars.

Nivells educatiu i d'activitat econòmica de les poblacions estrangeres

El caràcter heterogeni de la composició demogràfica de la població estrangera resident a Catalunya assenyalat fins ara, també té el seu reflex en els seus perfils educatiu i de participació en l'activitat econòmica.

A grans trets, l'anàlisi en tres grans grups de la distribució dels nivells d'estudis assolits mostra una pauta de cla-

⁷ Llars on viuen persones de nacionalitat estrangera, inclou les llars formades exclusivament per estrangers i les llars mixtes.

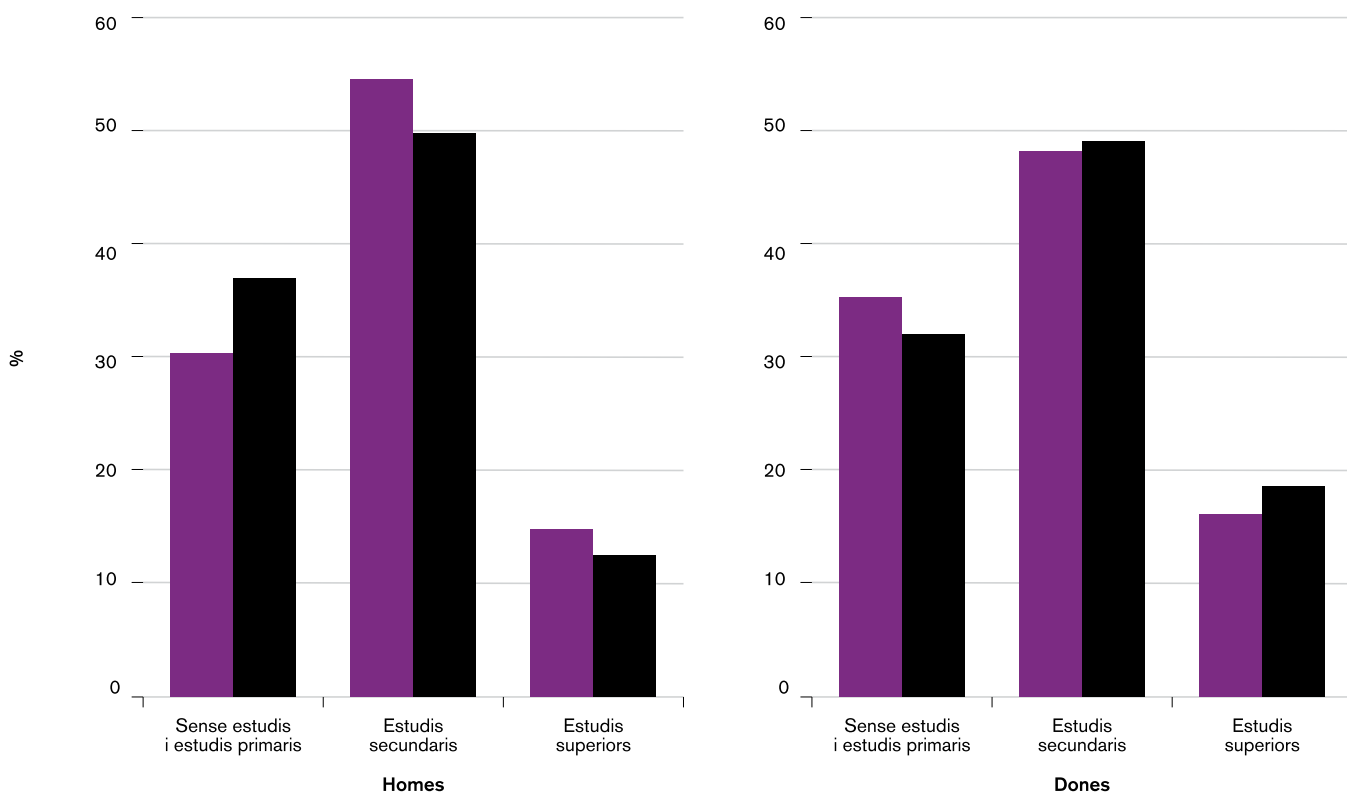
⁸ La classificació de llars que s'utilitza és la següent: llars unipersonals, formades per persones que viuen soles; les de sense nucli, constituïdes per dues persones o més, emparentades o no, però que no formen nucli familiar; les nuclears simples formades per nuclis en absència d'altres persones –parella sense fills, parella amb fills i monoparentals–; les nuclears extenses compostes per nuclis amb la presència d'altres persones; i, finalment, les múltiples, constituïdes per dos o més nuclis familiars. Els nuclis poden estar compostos per una parella sense fills, una parella amb fills, o bé formats per un sol progenitor, denominats monoparentals.

TAULA 4. POBLACIÓ DE 10 ANYS I MÉS SEGONS NIVELL D'INSTRUCCIÓ I PROCEDÈNCIA. CATALUNYA. 2007

	Sense estudis i estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors	Total
Població catalana	32,9	51,4	15,7	100,0
Població estrangera	34,9	49,4	15,7	100,0
Resta UE	22,3	56,5	21,2	100,0
Resta Europa	24,7	46,3	29,0	100,0
Àfrica	65,8	31,7	2,6	100,0
Amèrica del Nord i Central	20,9	41,9	37,2	100,0
Amèrica del Sud	27,6	56,5	15,9	100,0
Àsia i Oceania	41,7	48,4	9,8	100,0
Total Catalunya	33,2	51,1	15,7	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Enquesta demogràfica 2007.

GRÀFIC 6. POBLACIÓ DE 10 ANYS I MÉS SEGONS SEXE I NIVELL D'ISNTRUCCIÓ. CATALUNYA, 2007.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Enquesta demogràfica 2007.

La zona litoral es configura com a centre d'atracció de la localització dels estrangers, així com els territoris més lligats a l'activitat agrària, de manera especial, a les comarques lleidatanes

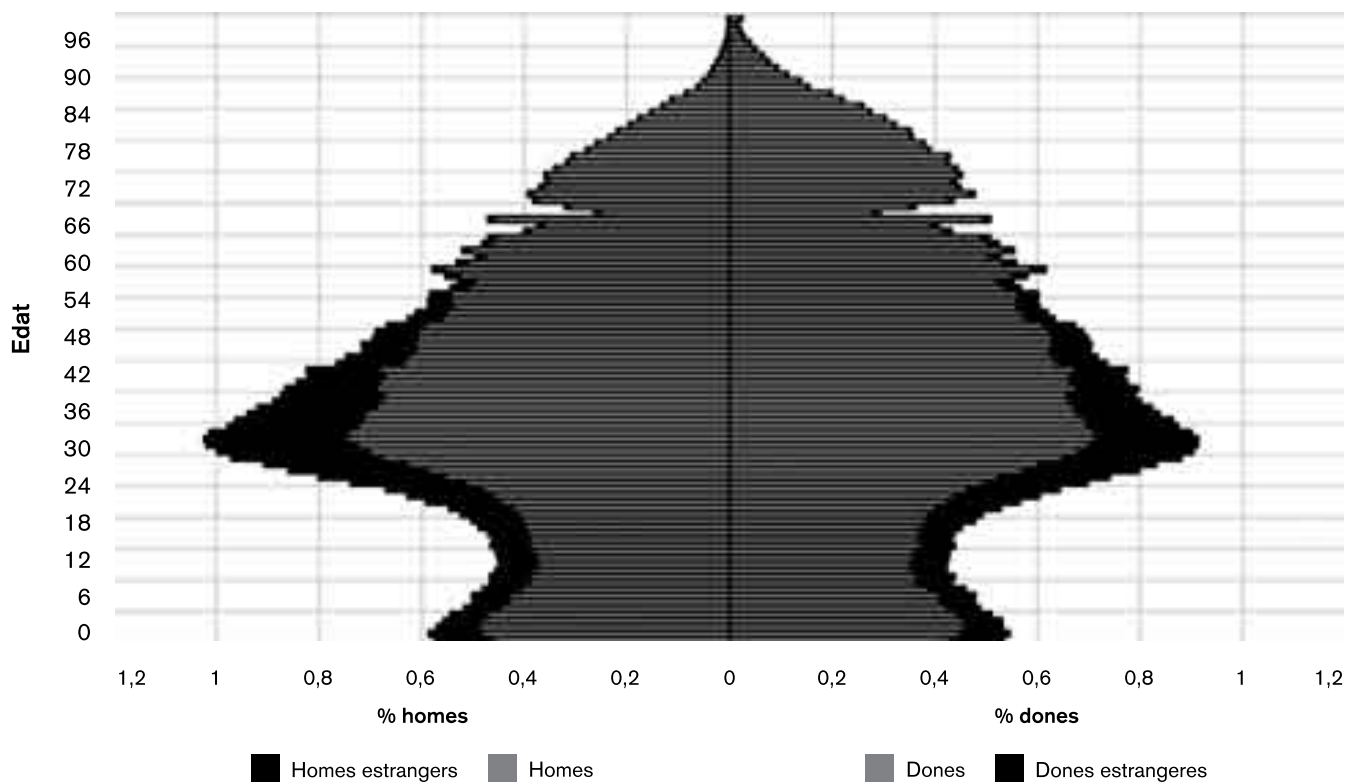
res disparitats entre els extrems de la piràmide educativa i, a més a més, amb una marcada diferència per sexe –veure gràfic 6. Tots dos aspectes contrasten respecte el perfil educatiu de la població autòctona. Així, les dades indiquen una clara distància entre els percentatges de les persones sense estudis o estudis primaris, i aquelles que han completat una titulació superior. Per exemple, els homes estrangers concentren els majors percentatges de població menys qualificada, amb set punts de diferència respecte a la població masculina catalana. En canvi, en el cas de les dones, destaquen les altes proporcions de persones amb estudis superiors, per damunt de la població autòctona, i els reduïts percentatges de gent menys qualificada. Ara bé, en aquest punt, la procedència geogràfica torna a introduir més diferències –veure taula 4. Per grups de nacionalitats, destaquen els estrangers d'origen africà pel seu baix nivell d'estudis assolit. En aquest col·lectiu, les persones sense estudis i amb estudis primaris representen el 66% del total. Una característica semblant és compartida pels originaris d'Àsia, tot i que amb una magnitud menor, del 42%. Tot contrastant amb aquests dos grups, els immigrants d'Amèrica del Nord i d'Europa registren una major presència d'individus amb alts nivells d'estudis. Pel que fa a les poblacions llatinoamericanes, aquestes ocupen una posició intermèdia respecte als col·lectius fins ara esmentats amb un major pes de persones amb estudis secundaris, respecte als africans i asiàtics, però menor de titulats superiors, en comparació als americans del nord i euro-

peus. En definitiva, aquestes dades suggereixen que des de la perspectiva dels nivells educatius, la immigració arribada a Catalunya ha combinat la presència, més nombrosa, de mà d'obra amb poca formació amb la recepció de professionals i personal altament qualificat.

L'arribada de la població estrangera a Catalunya es produeix en un moment de creixement econòmic intens, caracteritzat per una forta demanda laboral. Com a conseqüència, la població activa estrangera experimenta un increment elevat i sostingut fins a començaments de 2009. La incorporació al mercat de treball es produeix fonamentalment al sector de la construcció i de l'agricultura, pel que fa als homes, i als serveis, majoritàriament entre les dones. En conjunt, la mà d'obra estrangera presenta com a trets més destacats, el següent perfil: una elevada ràtio de masculinitat, la seva joventut i una inserció laborals més aviat concentrada en els sectors menys qualificats. Segons els països de procedència, els treballadors africans s'han concentrat més en els sectors de la construcció i l'agricultura, mentre que els procedents d'Amèrica del Sud s'han orientat cap al sector serveis –hostaleria i servei domèstic, principalment–, tot i que també a la indústria i la construcció. Molt probablement, tots aquests contrastos evidencien les diferències en el capital humà dels nouvinguts d'acord amb els seus nivells de formació comentats anteriorment.

La situació de crisi econòmica iniciada a mitjans de 2007 també ha tingut les seves repercussions dins del col·

GRÀFIC 7. ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ. CATALUNYA, 2006

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

El que podríem anomenar fotografia estadística del resident estranger a Catalunya mostra una persona jove, en edat activa i de sexe masculí

lectiu d'estrangers.⁹ La taxa de desocupació de 2009,¹⁰ arriba al 33,8% dels homes i al 25,5% de les dones, afectant principalment al tram d'edat entre els 20 i 30 anys. La magnitud del seu impacte inicial pot haver estat apaivagada perquè el sector terciari s'ha vist menys afectat quant a la destrucció d'ocupació. Aquest és el cas de les dones, majoritàriament ocupades en activitats com ara el servei domèstic, la cura d'infants, de malalts o de gent gran. En canvi, entre els homes, els ocupats en els sectors de més baixa qualificació i en els més vulnerables a les variacions conjunturals de l'activitat econòmica, han experimentat amb major intensitat el canvi de cicle. Per exemple, aquest és el cas dels estrangers d'origen africà, amb una ocupació molt concentrada en la construcció, on s'han registrat les taxes de desocupació més elevada. Així, el 2009 la meitat dels actius africans no tenen treball.

Conclusió: les conseqüències demogràfiques de la immigració estrangera a Catalunya

L'arribada d'un milió de persones en un curt període de temps, té el seu impacte en la dinàmica demogràfica ca-

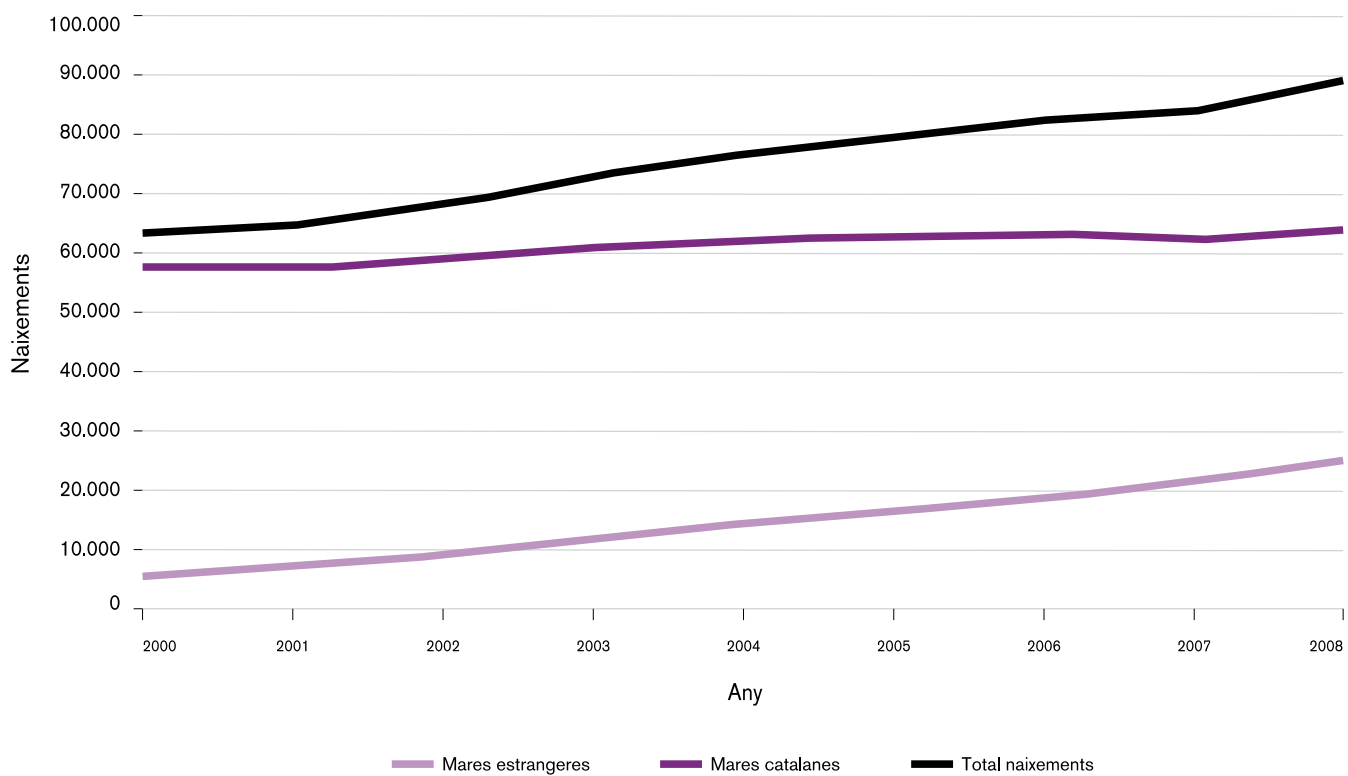
talana. Aquestes migracions no només incideixen de manera directa en el creixement de la població, sinó que també afecten l'estructura per edats i el nombre de naixements i de defuncions. D'acord amb les dades més recents, el creixement de la població catalana entre el 2000 i el 2009 és fruit, en més d'un 83%, de l'aportació d'aquest corrent migratori extern. Però, a part de modificar de forma immediata els nivells de creixement, l'ingrés d'aquests contingents té altres efectes que cal esmentar.

Una de les conseqüències demogràfiques habituals d'un procés migratori com l'experimentat per Catalunya és l'impacte, potencialment rejuvenidor, sobre la piràmide de població –veure gràfic 7. Aquest acostuma a arribar per dues vies: una, és fruit de l'arribada d'efectius més nombrosos a edats joves i adultes, i l'altra, de la seva pròpia natalitat. Pel que fa al primer aspecte, el seu efecte en l'estructura per edat pot avaluar-se en termes del seu pes dins de cada grup d'edat. Aquesta característica és la representada per la piràmide de la població de Catalunya de 2008 en el gràfic 7. En aquest s'aprecia com la presència majoritària dels estrangers es concentra per sota dels 50 anys i destaca en edats adultes centrals com ara les compreses entre els 25 i els 40 anys. En aquest punt, cal observar com en el grup d'edat de 25 a 29 anys la població estrangera hi representa un 30% de la població. Quant a les pautes de procreació, cal observar que dins l'escenari de lleugera recuperació de la fecunditat a

9 Per aquest tema, veure els informes del Centre d'Estudis i Recerques Sindicals (CERES) sobre la situació laboral de la població estrangera a Catalunya.

10 Dades del quart trimestre de 2009 de **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Enquesta de població activa. Quart trimestre de 2009*. Barcelona, 2009.

GRÀFIC 8. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS. CATALUNYA. 2000-2008

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró continu.

Una de les conseqüències demogràfiques és l'impacte rejuvenidor sobre la piràmide de població, fruit de l'arribada d'efectius més nombrosos a edats joves i a la seva pròpia natalitat

Catalunya els darrers anys, s'ha incrementat el nombre de naixements de mares estrangeres –veure gràfic 8. El 2008 representen el 28% del total de naixements de Catalunya. El nombre de fills tinguts per les dones estrangeres és major que el de les dones catalanes i, a més a més, els tenen a edats més primerenques. En aquest punt, les dades disponibles mostren que pel que fa a la intensitat de la fecunditat, el nombre mitjà de fills tinguts per les dones estrangeres és de 2,03. En canvi, aquest mateix indicador per a les dones natives arriba a 1,38. Pel que fa al calendari, l'edat mitjana de la fecunditat és de 29 anys entre les dones estrangeres i de 32 anys entre les autòctones. De tota manera, no pot oblidar-se que la població estrangera no conforma un grup amb comportaments homogenis i en el seu si, es combinarien calendaris i nivells de fecunditat diferents corresponents a les diverses nacionalitats. A més, la dinàmica interna d'aquestes poblacions pot modificar-se amb els canvis en la intensitat dels fluxos i en conseqüència, modificar l'estructura per edats de les poblacions en edat fèril.

Les majors implicacions demogràfiques no només tenen lloc a curt termini, com s'ha presentat fins aquí, sinó també a mig i llarg termini. L'Idescat ha elaborat les projeccions de població de Catalunya en vista al període 2021-2041¹¹ amb tres hipòtesis d'evolució de la migra-

ció externa i que situen la magnitud del saldo migratori anual entre 30.000 i 50.000 individus. Dins d'aquest escenari, la població de Catalunya assoliria els vuit milions d'habitants el 2021 i els nou milions el 2040. Però en aquest horitzó de futur la major incertesa prové de les dificultats de preveure la intensitat i magnitud dels saldos migratoris futurs. |

11 INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. *Projeccions de població 2021-2041 (base 2008). Principals resultats*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2009.

+ INFO

Fonts

- ▢ **AJA, E., ARANGO, J. i OLIVER ALONSO, J.** (eds.), *La inmigración en tiempos de crisis. Anuario de la Inmigración 2009*. CIDOB Edicions. Barcelona, 2009.
- ▢ **ARANGO, J.**, «Después del gran boom. La inmigración en la bisagra del cambio» a **AJA, E., ARANGO, J. i OLIVER ALONSO, J.** (eds.), *La inmigración en tiempos de crisis. Anuario de la Inmigración 2009*. CIDOB Edicions. Barcelona, 2009.
- ▢ **CENTRE D'ESTUDIS I RECERQUES SINDICALS**, *Informes sobre la situació laboral de la població estrangera a Catalunya*. CC.OO. Consultables a www.ccoo.cat/ceres
- ▢ **GARELL, D.**, *Situació laboral de la població estrangera a Catalunya. Informe 2009*. Centre d'estudis i recerca sindicals. Barcelona, 2009.
- ▢ **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Enquesta demogràfica 2007*. Barcelona, 2007.
- ▢ **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Enquesta de població activa. Quart trimestre de 2009*. Barcelona, 2009.
- ▢ **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Llars i famílies a Catalunya 2001*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2006.
- ▢ **INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA**, *Projeccions de població 2021-2041 (base 2008). Principals resultats*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2009.

- ▢ **OLIVER ALONSO, J.** (2009) «Inmigración y crisis del mercado de trabajo en España 2008-2009. El fuerte aumento del desempleo de la inmigración y sus razones» a **AJA, E., ARANGO, J. i OLIVER ALONSO, J.** (eds.), *La inmigración en tiempos de crisis. Anuario de la Inmigración 2009*. CIDOB Edicions. Barcelona, 2009.
- ▢ *Padró municipal d'habitants. Període 2000 – 2009*. Consultable a través de l'Idescat

Articles

- ARANGO, J.**, «La población inmigrada a España». *Economistas*. Número 99. 2004.

Llibres

- FARRÉ, M.**, «La població estrangera a Catalunya» a **SÀNCHEZ, J.** (dir), *La immigració a Catalunya ara i ací*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2008.

Enllaços

- ▣ Institut d'Estadística de Catalunya
<http://www.idescat.cat/>
- ▣ Secretaria per a la Immigració - Departament d'Acció Social i Ciutadania - Generalitat de Catalunya
<http://www.gencat.cat/benestar/societat/convivencia/immigracio/index.htm>

■ Secretaria de Estado de Inmigración y Emigración. Ministerio de Trabajo e Inmigración
<http://extranjeros.mtin.es/es/InformacionEstadistica/>